

1889. Buffalo Bill a Barcelona

Poc se sap, realment, de la vida de William F. Cody, més conegut com Buffalo Bill, que va quedar eclipsada per la seva pròpia llegenda. Llançat a la fama pel novel·lista Ned Buntline, que el va utilitzar com a protagonista de centenars d'episodis més imaginaris que reals de la conquesta de l'Oest, aquest li va proposar d'anar més enllà i participar personalment en un espectacle teatral. Es va estrenar a Nova York el 1872 i va tenir un èxit esclatant. Era com un western en un escenari. Durant tres anys es va representar per tot el territori de la Unió, i després Cody es va associar amb un empresari de circ, John Burke, i va muntar el seu propi espectacle, Wild West Show, que va representar per mig món durant trenta anys, introduint variacions en el contingut.

En la segona gira que va fer per Europa, l'any 1889, va venir a Barcelona per actuar-hi, després d'haver-ho fet en el recinte de l'Exposició Universal de París, la que va inaugurar la Torre Eiffel. A Barcelona, la companyia de Buffalo Bill i John Burke, formada per 400 persones, va muntar la seva carpa en els descampats prop de la Diagonal on anys més tard s'urbanitzaria la part alta dels carrers d'Aribau i Muntaner, pertanyents encara al municipi independent de Gràcia.

Però l'èxit no els va acompanyar. El debut va ser el 21 de desembre i va anar-hi molt poca gent. La tònica de poca assistència es va mantenir els dies següents, i a sobre els membres de la companyia van anar caient víctimes d'una epidèmia de febre variòlica que assolava aquells dies Barcelona. Alguns d'ells són enterrats al cementiri de Montjuïc.

Malgrat el poc èxit, la companyia no va poder marxar de la

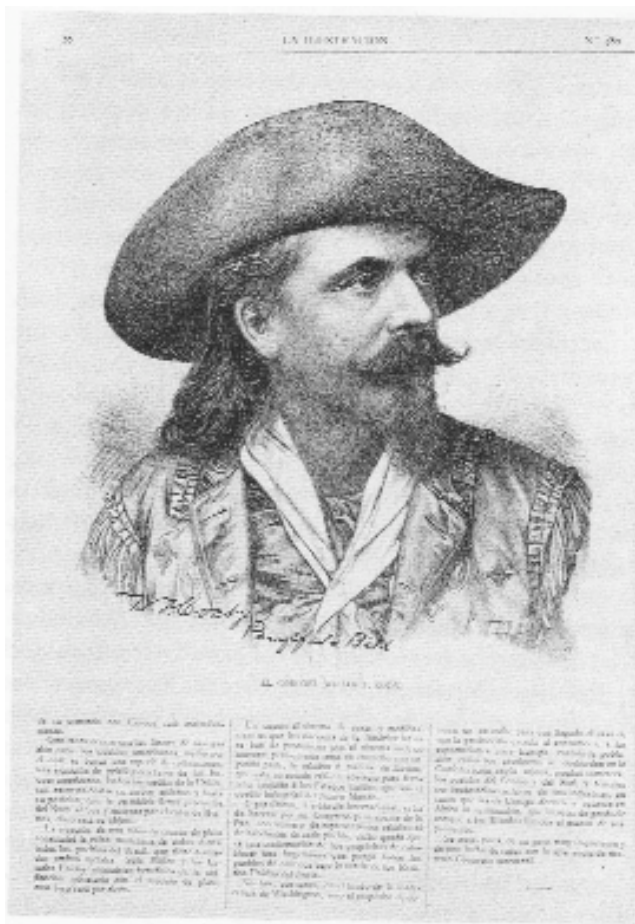
ciutat, ja que les autoritats els van obligar a observar quarantena, i van mantenir l'espectacle, com van poder, durant tot el mes de gener. Finalment, el mes de febrer, van marxar cap a Nàpols, enduent-se un record no gaire agradable de Barcelona.

Extracte del llibre *Mites i gent de Barcelona*.
Josep Maria Huertas Claveria, Edicions 62, 2006.

Primera part

ULLS CENTENARIS

Barcelona, 1972

Els ulls de l'ancià han vist tantes coses!

Cent anys donen per a molt. Per a massa, segons com. Perquè els ulls són només dos, no fan mai vacances i al llarg d'una vida les han de veure de tots els colors. I més encara quan el seu propietari els ha acostumat des de jove a estar sempre atents, vigilants. A buscar sense quasi ni voler-ho el detall que als altres se'ls escapa. A trobar l'indici, per minso que sigui, que allà on els demés sols hi veuen rutina, ell hi pot descobrir una història digna de ser publicada.

Donaria el que fos per treure a la llum una altra història! Una més. La darrera, amb tota seguretat. Una que fa dècades que espera amb obstinació per ser narrada i que ell s'ha vist obligat a callar per ser fidel a la seva paraula. Ningú que no hagi consagrat la seva vida a intentar explicar la realitat als altres no pot saber com de dur resulta el silenci imposat!

Però ara, quan ja li queda tan poc temps, el pes de la promesa li sembla menys feixuc. Ara se sent d'una vegada en condicions de narrar aquella història. Sens dubte la millor de totes. La més llaminera. I ara que el relat li crema al paladar, ara que les paraules gairebé ja no poden mantenir-se ocultes rere els llavis, ara... ara no hi ha ningú que tingui una estona per aturar-se a escoltar-lo. Si pogués, l'escriuria, sí. Confiant que, ben aviat, quan de la seva existència només restin papers vells i fotos esgrogueïdes, algú, tot regirant les seves coses, ensopegués amb aquell tresor inesperat. Seria fantàstic poder tornar a maltractar les tecles rodones de la seva *Olivetti* prehistòrica i

sentir un cop més aquella sensació indescriptible, reservada únicament als narradors de raça. Però l'artritis no perdona. Ja se sap: quan un arriba al segle de vida, el cos les gasta aquestes bromes sense gràcia.

Es regira al llit. Inquiet. Sorprès d'haver despertat un dia més quan tots els seus contemporanis fa molts anys que dormen la gran dormida. Agraït de disposar d'una altra jornada i fastiguejat davant la perspectiva, més que probable, de tornar a malgastarla. En porta tantes així que ja ha perdut el compte. I la paciència al darrere. Quina merda, fer-se vell! Si més no, *tan* vell.

La infermera irromp a l'habitació com un vendaval indesitjat, exhibint el seu acostumat somriure condescendent a manera de salconduit.

—Bon dia, senyor Vidal!

L'ancià aixeca els ulls i perfora la dona amb la mirada. Hi ha dies que l'estrangularia, que l'asfixiaria amb un dels coixins, que li clavaria una queixalada a la jugular i deixaria que es dessagnés gota a gota, i ell s'ho miraria i li diria: on és, ara, el seu somrís de hiena, eh? On és? Però en comptes d'això, posa la seva millor carona de bon nen i es disposa a pagar el peatge de que li facin l'habitació i li retirin les secrecions nocturnes.

—Con estem aquest matí? Hem passat bona nit?

Quina mania més fastigosa té aquesta dona de parlar-li en plural, com si fossin amics. Com si poguessin posar-se tots dos al mateix sac. I amb aquella cantarella i aquell somriure més fals que un duro *sevillano!*

—Fabulosa! Tot just acaben de marxar la Rita Hayworth i la Marilyn Monroe. No les haurà trobades pas al passadís?

—Una altra orgia, senyor Vidal? No li fa vergonya a la seva edat?

—Ja em coneix! La vitalitat em desborda.

—Doncs potser que m'hi convidi alguna vegada, no troba?

—Tinc tanta demanda, que l'agenda és a vessar pels propers anys. Ja em perdonarà...

Ella li dedica una mirada assassina, de *què més voldries, vell de merda*, que dura només el temps d'un parpelleig. Després es torna a col·locar el somrís artificial i comença a feinejar per l'ha-

bitació, sense badar la boca. La infermera ronda la cinquantena, és rossa tenyida, oxigenada que en deien al seu temps, i li sobren ben bé cinc o sis quilets. Calça una versió moderna i perfeccionada dels esclops de tota la vida i cadascun dels seus moviments estan musicats per la dringadissa provinent de l'excés de polseres daurades que llueix a ambdós canells. Es vol fer la simpàtica amb els interns i per això acompanya cada frase amb un somriure, més fraudulent encara que l'or que exhibeix als braços. Però la delaten el to, massa infantilitzat, que destil·len cadascuna de les frases que dedica als ancians i l'excessiva diligència que fa servir quan els ha de tocar pel que sigui.

L'ancià l'observa mentre ella s'afanya per acabar la feina. En realitat aquesta dona ens odia a mort a tots. Qualsevol matí entra aquí amb un Mauser i ens envia a uns quants a Sancho d'Àvila. M'agrada molt més l'altra, d'infermera. La joveneta que no somriu tant, però que ho fa sempre de veritat i que mai no s'inclou a ella mateixa quan li pregunta com es troba. Avui, però, la noia té torn de tarda. Catxis!

Finalment, la candidata a assassina en sèrie d'ancians acaba la seva rutina i s'anima a tornar-li a dirigir la paraula. Aquest cop, però, canvia de tàctica i opta per fer-se la víctima:

—Miri que n'és de rondinaire! Ni el dia del seu aniversari pot permetre's ser una mica amable amb la resta del món.

—Estimada senyora, em vol dir què té de bo complir cent anys? Deixi-ho, ja li ho dic jo: res! No té res de bo ser tan vell i estar tan fet servir.

—Doncs molts ja firmariem!

—Això ho diu perquè és vostè qui sortirà d'aquí a un moment d'aquesta cel·la i jo qui es quedarà al llit tot el dia. Si algun dia arriba a ocupar el meu lloc, potser se'n penedirà d'haver signat sense llegir la lletra petita, senyora.

—No s'ha pas de quedar al llit si no vol. El puc posar a la cadira. No s'estimaria més rebre la seva família llevat quan vinguin a felicitar-lo? —ofereix ella, plena de candidesa d'imitació.

L'al·lusió a la seva família desarma el vell per un instant. Estima tota aquella munió de fills, nores, gendres, néts i besnéts, sens dubte. I sap que ells se l'estimen també. Si no, cada cap de

setmana no els tindria allà, puntuals com un rellotge, per torn rigorós. Disposats a treure'l a dinar al jardí, portar-li els diaris i explicar-li com els ha anat la vida des de la darrera vegada. A fer veure que ell continua essent un membre normal de la societat i de la família, encara que un i altres sàpiguen que ja no és així. I avui vindran tots, és clar. A celebrar el seus cent anys com es mereix l'efemèride. I tot se li farà un garbuix de rialles, abraçades i regals que ell agrairà i després deixarà, oblidats, al seu armari. L'estimen, i tant! Però cap no l'escolta. I per ser sincer, ell tampoc no se'ls escolta gaire. El imprescindible per saber que segueixen raonablement sans i feliços amb les seves vides reals, les que transcorren més enllà d'aquells murs que ell no podrà franquejar sol mai més. Passats els primer minuts, les seves veus se li confonen i el que miren de compartir amb ell se li fa estrany. Llunyà. Aliè. Ja li agrada tenir-los allà, sí. Però si no vinguessin, ha d'admetre, tampoc no els trobaria a faltar gaire.

Malgrat tot, la tàctica de la candidata a psicòpata d'emprar la família com a trumfo ha funcionat. De mala gana, el vell deposa les armes i, amb el cap cot, es rendeix incondicionalment.

—Potser té raó —diu, enarborant les paraules a mode de bandera blanca—. Potser sí que m'hauria de vestir i seure a la cadira.

I el somriure hipòcrita de la infermera Bates es transforma en un altre de victòria quan el comença a ajudar a fer el que ell ja no pot per sí mateix.

La infermera rossa tenyida el treu al jardí, i al cap d'una estona arriben els fills carregats de nêts i de besnêts i d'aquells paquets que anomenen regals: bates, pijames, sabatilles, ampolles de colònia, llibres de lletra esquifida escrits per autors que no li sonen de res. Ja hi tindrà prou lloc a l'armari per tantes coses? I també han portat un pastís, *perquè bufis les espelmes, papà*. Els de la residència també s'han estirat. Han parat una taula al jardí, ben bé de pel·lícula, amb plats durs en comptes dels de plàstic que tocarien per a menjar a l'aire lliure. Potser sí que son d'Ar-

copal, amb la sanefa descolorida de tan fer-los anar a munt i avall, però són plats de veritat, que no es dobleguen pel pes del menjar. *El posaré aquí, papà, de cap de taula*, li diu la seva jove gran, més prima cada dia, mentre el fill s'estossina de trobada en trobada. *Quin solet més bo que fa, papà, sembla mentida que sigui setembre*, li diu la filla petita. Potser va massa escarrit. Un refredat a aquestes edats no és recomanable. No sap qui carai l'ha dita, aquella, però un refredat no és bo a cap edat, ni als cent ni als cinquanta. Un cop asseguts tots, li han cantat el *Cumpleaños Feliz* de tota la vida i ell ha rigut però per dintre ha pensat que ja li agradaria veure si riurien ells si arribaven a veure's com ell es veia. I llavors ha tornat a enyorar quan la vida era vida. Quan hi passaven coses interessants, intenses i amb prou temps per assaborir-les. Ara no passa res i ja s'ha fet fosc, els dies són curts i les nits, llargues, com si tot l'any fos hivern. *Papà, vols que et tregui l'espina al peix?*, pregunta la jove sol·lícita. Aquesta sí que és bona! Algú li hauria de dir que els peixos de la residència no tenen espines, ni pell, gairebé ni tall. De fet, té seriosos dubtes que els treguin, no ja del mar, si no tan sols de l'aigua. Però es guarda els seus temors i li deixa fer mentre torna a arquejar els llavis. Un parell de somriures més, s'hi juga un pèsol, i li quedarà la boca torta per sempre. Avi, què me'n dius del Barça? Aquest any la lliga cau segur. Sí, home, i què més? Si fa dotze anys que no la veuen ni de lluny. La Copa, i gràcies... La borsa no acaba de pujar, el *Caudillo* s'entesta en no morir-se, la música no és la mateixa des que s'han separat els Beatles. Quanta negativitat! Ell sí que els podria donar dos o tres bons motius per arronsar el nas... Amb les restes de menjar encara calentes als plats, tothom s'ha mogut dels seients i s'han ajuntat per edats i gustos. El cava s'escalfa sota el sol, s'esbravarà sense tap i sembla que ningú no se n'adoni; ningú no li ha demanat, tampoc, que digui unes paraules. Ben mirat, podria desaparèixer i seria igual. La Sol, la més jove dels seus quatre fills, se'l mira com si li endevinés els pensaments. Però no, no. Es pensa que està cansat i el porta a sota la figuera, on hi toca una mica d'ombra i no hi ha tan xivarri. Ara sí que es farà invisible del tot. *Nens, no li diguen res a l'avi, deixen que faci una be-*

caina, que està cansat. Què, coi, s'empatollen, una becaina... Ja dormirà prou d'aquí a no gaire!

—Què hi fas aquí tot sol, avi?

La veu fresca de l'Eva, la filla petita de la Sol l'agafa per sorpresa, perdut dins el laberint del seus pensaments. Aixeca els ulls i la veu, parada a la gatzoneta, davant seu, amb l'esguard ple de tendresa. Amb divuit anys acabats de fer, la noia és tota una bellesa. Bruna, amb els cabells fets de nit que li arriben fins la cintura i els ulls també nocturns, a joc amb la pell eternament bronzejada. És la viva imatge de la seva àvia! I també l'única de tota la tropa que ha escollit seguir les seves passes: fa primer de periodisme.

No li costa gaire convèncer-la de que està una mica superat per l'emoció. Li faria res de dur-lo una estoneta al seu llit? Sense que ningú no se n'adoni, la noia destrava les rodes de la cadira i la fa rodar pel caminet que porta a l'edifici principal. Mentre l'empeny, li va explicant un seguit de coses que sí que pot entendre: com d'interessant li està resultant la facultat; les ganes que té de trobar una feineta en algun diari i —cosa que el sorprèn i l'afalaga a parts iguals— la reacció de respecte que ha obtingut d'alguns dels seus companys de curs, els més avesats, quan han descobert que és descendent directe d'en Pol Vidal, que ell és viu i que, de fet, encara el veu un cop al mes. I ara! N'hi ha que encara el recorden!

Amb paciència d'infermera de veritat, l'Eva l'ha ajudat a baixar de la cadira i estirar-se al llit. S'ha ofert a ajudar-lo a desvestir-se també —*no m'ensenyaràs res que no conegui*, li ha dit tot rient en veure-li la cara d'espant—però ell ha rebutjat amablement —aquella indignitat li reserva a l'àngel de la mort—. Després, tots dos s'han quedat callats, lleugerament incòmodes. I ha estat llavors, just llavors, quan ell ho ha vist clar.

—T'espera algú o tens una estona? —li ha preguntat tot d'una, provant d'ocultar la importància que té la seva resposta per a ell.

—Avui no m'espera ningú. Tinc una estona —li ha respost ella, un pèl sorpresa per aquella sortida inesperada de l'avi.

—Llarga? —ha insistit ell, resistint-se a deixar-se vèncer per l'esperança.

—Tan llarga com necessitis, avi —ha somrigut la noia amb franquesa.

El vell respira. El Manitú no l'ha abandonat del tot. Al capdavall, podrà explicar la seva última història.

—Tanca la porta i busca dins el primer calaix de la calaixera —li demana.

La noia obeeix, lleugerament estranyada per aquell secretisme sobtat. Dins el calaix només hi ha un garbuix de mitjons, roba interior esgrogueïda i camises amb estampats passats de moda. Només quan endinsa la mà en l'embolic els dits topen amb una superfície dura, que resulta ser la tapa d'una capsa. Un recipient de fusta noble d'uns dos pams de llarg, pesant i amb una bonica tanca al costat dret.

—Pots obrir-la—diu el vell amb una expressió com ella no li ha vist mai.

L'Eva ho fa i el que troba dins la deixa parada: descansant sobre un fons en relleu i folrat de vellut vermell hi ha un revòlver amb el canó i la carcassa negres, el guarda gallet daurat i la culata de fusta lluent i gravada i amb una petita argolla a la part inferior. Un arma idèntica a les que ha vist mil vegades en mans dels *comboys* d'aquelles pel·lícules antigues que tant li agraden al seu pare i que a ella la deixen del tot freda. Descobrir que el seu avi és propietari d'un revòlver com aquell la sorprèn enormement. Però encara ho fa més el contingut de la placa que hi ha al revers, també envellutat, de la tapa de la capsa. La inscripció, gravada segurament per un joier damunt el metall amb lletres de fantasia, està escrita en anglès. L'Eva, però no té dificultats per entendre-la. Diu: *To Mr. Pol Vidal, a true catalan cowboy. With my respect and friendship. William F. Cody.*

L'Eva es gira cap al seu avi amb l'expressió plena d'interrogants. Ella no és pas una coneixedora de les històries del Far West, però ha llegit prou com per saber que, per a la majoria de la gent, William F. Cody és conegut amb el sobrenom que el va fer famós a tot el món: Buffalo Bill. És que potser el seu avi i el cèlebre explorador i caçador de bisons van ser amics? Però com és possible una cosa així?

—Ja t'he avisat que necessitaria una estona llarga per expli-

car-t'ho —li diu l'avi. I quan riu, la seva cara, vellíssima, es transforma en la ganyota enriolada d'un jove quasi adolescent—. Serà millor que t'asseguis...

I, amb la veu segura del qui s'ha passat una vida donant forma a aquella història i sap perfectament com vol explicar-la, comença a parlar:

—Tot va començar quan el senyor Marco, el redactor en cap del Brusi, em va demanar que li fes una entrevista a Buffalo Bill...